

2. PREÀMBUL

2.1. INTRODUCCIÓ

El creixement econòmic que s'ha registrat a les Balears en els darrers cinquanta anys, que s'ha produït gràcies al desenvolupament de l'activitat turística, ha transformat completament l'estructura econòmica i social de les Illes. Fa tan sols cinquanta anys les Balears eren una regió amb una estructura productiva agrària i industrial on el pes d'aquests dos sectors representava més o menys a parts iguals el 70% del conjunt de l'activitat productiva, i la resta es generava en un 25% en el sector dels serveis i només en un 5% en el sector de la construcció. Avui, les Balears presenten una estructura productiva molt semblant a la de les economies més desenvolupades del món, com és el cas dels EUA, on el sector predominant és el terciari, que representa més del 80% del total de la producció, i on la construcció arrossegada pel turisme representa ja la segona activitat productiva, amb més d'un 10% de la producció. Les activitats agràries i industrials preponderants d'abans, avui no representen més del 10% de la producció, ja que la indústria no arriba al 8% i el sector primari no representa més de l'1%.

En l'actualitat, les Balears són la comunitat autònoma amb el major desenvolupament econòmic de l'Estat espanyol¹, se situen per damunt de la mitjana europea en termes de renda per càpita² i acullen un important nombre d'immigrants, no tan sols de països menys desenvolupats, sinó principalment ciutadans europeus que troben a les Illes un entorn i una qualitat de vida molt atractius tant per viure-hi com per desenvolupar-hi les seves activitats empresarials i professionals.

Aquest procés de creixement intens i de generació de riquesa ha originat també disfuncions i canvis estructurals, alguns dels quals irreversibles, en el sistema econòmic de les Illes, bàsicament associats a les característiques peculiars de l'activitat turística, centrada als mesos d'estiu, predominant a les Balears. Així podríem destacar com a principals costs del creixement econòmic l'abandonament del camp, la pèrdua progressiva del teixit industrial, una més poca presència de valors culturals autòctons, una dualització de les pautes de consum entre població resident i visitant, la degradació de valors del medi natural, una pressió urbanística molt forta que comporta una parcel·lació excessiva de sòl i un deteriorament paisatgístic, la manca de recursos hídrics de

¹ Si en lloc de mesurar l'índex de riquesa per càpita en termes de PIB, es calcula en termes de renda familiar bruta disponible corregida pel poder de compra (RFBDD), les Balears passen de ser la primera comunitat autònoma a ser la sisena. Aquest fet s'explica perquè la inflació a les Balears se situa per sobre de la mitjana de l'Estat. Vegeu: *Informe mensual de La Caixa*, núm. 248, juny 2002.

² En termes de la convergència real d'Espanya i les Balears amb la UE, les dades eren d'un 57,2% i d'un 64,4% respectivament el 1960, i el 1996 són d'un 76,2% i un 112,5% respectivament. Vegeu: *25 anys. Evolució econòmica de Balears*. Banca Catalana. Sa Nostra. Barcelona, 1998, pàg. 49. L'autor d'aquest estudi ha estat Guillem López Casanovas, catedràtic d'economia de la Universitat Pompeu Fabra, el qual ha tingut la col·laboració de Joan Roselló Villalonga, professor d'economia aplicada de la Universitat de les Illes Balears.

qualitat, la saturació de les infraestructures de transport terrestre, aeri i marítim, especialment els mesos d'estiu, l'increment important dels residus sòlids urbans generats, la contaminació acústica, etc.

Trobar fórmules que combinin de manera equilibrada les mesures per corregir i per reduir aquests impactes negatius amb un desenvolupament econòmic sostenible a llarg termini que permeti continuar generant riquesa i ocupació és la fita en la qual és imprescindible que se centrin els esforços d'institucions públiques i privades, d'agents econòmics i socials i dels ciutadans d'aquestes illes.

És general la creença que els models de desenvolupament econòmic del nou mil·lenni han d'incorporar mecanismes que n'assegurin la sostenibilitat a mitjan i a llarg termini. Aquest canvi de model s'imposa de manera creixent, especialment a partir de la Declaració de Río, adoptada per la Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Ambient i el Desenvolupament del 1992. La Unió Europea ha introduït el principi del desenvolupament sostenible en l'article 2 del Tractat de la Unió com a objectiu inspirador de les seves polítiques econòmiques i socials, i el Consell Europeu de Göteborg de juny del 2001 ha aprovat l'Estratègia de desenvolupament sostenible de la Unió Europea, a la qual el Govern espanyol ha donat impuls amb la proposta de l'Estratègia espanyola de desenvolupament sostenible (EEDS)³.

2.2. EL MODEL SOCIAL EUROPEU COM A REFERENT

Per la Unió Europea (UE), el nou model de creixement sostenible va associat amb el concepte de qualitat de vida i cohesió social, tal com exposa la introducció del *Resumen/La situación social en la Unión Europea 2001*, segon informe anual elaborat conjuntament per la Direcció General d'Ocupació i Afers Socials de la UE i Eurostat.

Aquest informe s'inspira en la Cimera de Lisboa, on es va fer esment de la política social com a element bàsic per aconseguir l'objectiu estratègic establert per la UE: "convertir-se en l'economia basada en el coneixement més competitiva i dinàmica del món, capaç de créixer econòmicament de manera sostenible amb més i millors llocs de feina i amb major cohesió social" (pàg. 2)⁴.

Per tant, la Cimera de Lisboa considera bàsics tant el creixement econòmic sostenible com l'ocupació i la cohesió social, peces clau de l'objectiu estratègic de la UE per als anys vinents.

Posteriorment, l'Agenda Social Europea, aprovada en el Consell de Niça, defineix la

³ Sobre l'EEDS podeu consultar l'*Informe sobre el Documento de consulta para la Estrategia española de desarrollo sostenible*. Colección Informes CES 1/2002. Madrid.

⁴ Traducció al català del CES.

cadena seqüencial que articula les tres peces i estableix les bases d'una estratègia global de polítiques econòmiques, laborals i socials que es reforcen mútuament.

Aquesta cadena seqüencial és la següent:

Creixement econòmic sostenible → Ocupació → Qualitat de vida i cohesió social

En paraules de la Comissió: “Hi ha un ampli consens entorn de la idea que les polítiques que fomenten les sinèrgies i la interacció positiva entre el creixement, l'ocupació i la cohesió social redundaran en la consolidació de l'economia europea i el seu model social” (pàg. 2)⁵.

L'Estratègia de Lisboa s'ha reafirmat a la Cimera de Barcelona, on s'ha tornat a apostar decididament per l'economia del coneixement com un dels principals objectius estratègics de la UE, si aquesta es vol convertir el 2010 en l'economia més competitiva i dinàmica del món. En aquest sentit, la Cimera de Barcelona ha instat a adoptar el juny del 2002 el VI Programa marc d'investigació (PM6)⁶ i ha fixat com a objectius prioritaris: augmentar la despesa en R+D al 3% del PIB el 2010, que el sector privat en financiï les dues terceres parts del total i millorar la innovació dins l'espai europeu del coneixement. També s'ha posat èmfasi en la importància del Programa de treball per al 2010, relatiu als sistemes d'educació i de formació, que fixa com a objectiu convertir els sistemes educatius europeus en una referència de qualitat mundial el 2010⁷.

El model social europeu es basa en bona part en una aposta decidida per l'economia del coneixement. A les Balears ens hem dotat d'una estructura productiva poc adequada per activar tasques d'innovació que exigeixen una formació contínua dels treballadors basada en l'estabilitat de l'activitat empresarial⁸. A la vegada, sense recerca i innova-

⁵ Traducció al català del CES.

⁶ El Ple del Parlament Europeu del dia 15 de maig de 2002 va votar en segona lectura a favor de la proposta de la Comissió Europea del VI Programa marc de recerca per al període 2002-2006. A continuació, el PM6 haurà de ser aprovat en el Consell de Ministres, i a partir d'aquest moment s'obrirà un període de sis mesos perquè la comunitat científica i la indústria puguin enviar propostes abans de l'entrada en vigor oficial. El pressupost finalment aprovat és el més important després del d'agricultura i els fons estructurals. El PM6 constitueix un instrument essencial per complir l'objectiu estratègic fixat al Consell Europeu de Lisboa. Entre les seves prioritats hi ha les ciències de la vida, la genòmica i biotecnologia per a la salut, les tecnologies de la informació, els materials intel·ligents, ciutadans i governança, desenvolupament sostenible, aeronàutica i espai, recerca i innovació, recursos humans i mobilitat i relacions ciència i societat, entre altres.

⁷ La comunicació de la Comissió al Consell i al Parlament Europeu *Productividad: la clave para la competitividad de las economías y empresas europeas*. COM (2002) 262 final, de 21.05.2002, té per objecte advertir els responsables polítics dels mals resultats de la UE en matèria de creixement de la productivitat, ja que aquests resultats ens allunyen dels objectius fixats per l'Estratègia de Lisboa. Cal introduir ràpidament reformes estructurals que facilitin la introducció de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) en la política industrial i de serveis, capital humà, política d'empresa, de defensa de la competència i de desenvolupament sostenible.

⁸ Som la comunitat autònoma que presenta l'índex més alt d'estacionalitat.

ció, l'economia s'allunya de la nova frontera de prosperitat que marquen les economies postindustrials basades en les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC).

A les Balears tenim dos indicadors preocupants en aquest sentit⁹:

1) En l'àmbit educatiu: som la comunitat autònoma de tot l'Estat que registra el percentatge més baix en el nombre d'alumnes matriculats a batxillerat, formació professional i ensenyament universitari.

2) En l'àmbit de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (NTIC): ens situem 1,1 punts per sota de la mitjana de l'Estat quant al percentatge d'ocupació en el sector de les NTIC (1,8% a les Balears i 2,9% a l'Estat); també presentam una taxa menor de creixement de l'ocupació en les NTIC al llarg del període 1995-2001 (64,2% a les Balears i 66,5% a l'Estat) i som la comunitat autònoma de l'Estat on les empreses presenten la menor despesa en R+D, amb un percentatge del 8,7% del VAB l'any 1999¹⁰.

D'altra banda, no hi ha cap dubte que existeix una consciència generalitzada sobre la necessitat de no perdre el tren de les noves tecnologies. Bona prova d'això és la participació de les Balears en el programa Regional Innovation and Technology Transfer Strategies (RITTS)¹¹, i la posada en marxa del sistema de ciència/tecnologia/empresa, basat en el I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic (2001-2004), el I Pla d'innovació de les Illes Balears i el Llibre Verd de la societat de la informació de les Illes Balears.¹²

2.3. EL NOU MODEL REQUEREIX LA PARTICIPACIÓ I EL DEBAT CONSTANT AMB ELS AGENTS SOCIALS

El nou model social europeu, que conjuga per una part creixement econòmic sostenible i per l'altra qualitat de vida i cohesió social, es basa en la complicitat i la participació dels agents socials. Aquesta idea ja ha estat defensada per Romano Prodi, president de la Comissió Europea¹³. Una clau interpretativa del discurs de Prodi podria ser la següent:

⁹ Vegeu l'*Informe España 2002, una interpretació de su realidad social*. Fundación Encuentro. Madrid, 2002.

¹⁰ Per la rellevància que planteja aquest tema per al futur de les Balears, el CES ha promogut conjuntament amb la Direcció General de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació (R+D+I) del Govern de les Illes Balears un informe d'avaluació del I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic de les Illes Balears dirigit pel professor Josep M. Bricall.

¹¹ Programa regional d'estratègies regionals d'innovació i transferència de tecnologia.

¹² Vegeu sobre aquesta qüestió l'apartat 7. Societat del coneixement de la informació al capítol III de la Segona part d'aquesta Memòria.

¹³ Discurs de Romano Prodi de 29.05.2001 a l'Institut d'Estudis Polítics.

a) En l'actual procés de globalització, Europa ha de tenir “massa crítica” i lideratge (Estratègia de Lisboa) per influir en el món, per poder defensar el “model social europeu”, contraposat al “model neoliberal” dels EUA i al “model corporativista” japonès. Al capdavant, és la defensa d'un model de democràcia basat en els principis de la prosperitat i la solidaritat¹⁴.

b) La defensa del model social europeu requereix la política de cohesió social,¹⁵ la qual se sustenta en la participació ciutadana en tots els seus àmbits representatius: local, regional, estatal i comunitari¹⁶.

c) La vigència del model social europeu requereix un debat continuat¹⁷, que avui passa per l'oportunitat d'aprofitar el debat sobre el futur d'Europa¹⁸.

Destaquen tres idees clau del discurs de Prodi: a) la defensa del model social europeu requereix el lideratge públic basat en els valors de la democràcia participativa, la prosperitat i la solidaritat; b) la participació ciutadana i la complicitat dels agents socials és la base de la cohesió social; c) el model social europeu és un model obert que evoluciona a partir d'un debat continuat.

¹⁴ En paraules de Romano Prodi: “Amb l'ampliació es tanquen cinquanta anys de divisió ideològica i es materialitza la victòria definitiva de la democràcia sobre el totalitarisme, gràcies a la derrota del nazisme i del feixisme i la caiguda del mur de Berlín. La Unió ampliada serà poderosa, però no tindrà ambicions de domini.” (pàg. 1 i 2) Traducció al català del CES.

¹⁵ Es pot consultar l'*Informe de la Comisión al Consejo, al Parlamento Europeo, al Comité Económico y Social y al Comité de las Regiones. Segundo informe sobre la cohesión económica y social*. COM (2001), 24 final. 31.01.2001.

¹⁶ En paraules de Prodi al Parlament Europeu: “Jo crec que hem de deixar de pensar en termes de poders jerarquizats, separats pel principi de subsidiarietat i començar a imaginar més aviat un sistema en xarxa en el qual els diversos nivells de govern treballen conjuntament en l'elaboració, la proposició, la posada en funcionament i el seguiment de les polítiques.” Vegeu: E. Roig. “El procés post-Niça i la Conferència intergovernamental del 2004”, *El Clip*, 13, pàg. 8. Institut d'Estudis Autònoms, Generalitat de Catalunya. En el mateix sentit, vegeu el *Primer informe intermedio sobre la cohesión económica y social*. COM (2002), 46 final. 30.01.2002, on es remarca “la creixent importància dels ajuts comunitaris per la via de la connexió en xarxa de les regions i l'assoliment d'un desenvolupament sostenible” (pàg.4). Traducció del CES.

¹⁷ Vegeu: “Conclusiones y recomendaciones” de l'*Informe de la Comisión al Consejo, al Parlamento Europeo, al Comité Económico y Social y al Comité de las Regiones. Segundo informe sobre la cohesión económica y social*. COM (2001), 24 final. 31.01.2001.

¹⁸ En aquesta línia la Comissió Europea ha presentat el *Llibre Blanc de la Comissió Europea sobre la Governança Europea*. COM (2001), 428 final 25.07.2001, que pretén col·laborar en el debat sobre el futur d'Europa en la perspectiva de la propera Conferència Intergovernamental, on la Comissió demana una acció concertada de totes les institucions europees, els estats membres actuals i futurs, les autoritats locals i regionals i la societat civil, amb vista a promoure una major participació dels ciutadans en els processos d'elaboració de les polítiques de la UE. Per la seva part, el CES conjuntament amb el Centre Balears Europa i la Direcció General de Relacions Europees i per a la Mediterrània de la Conselleria de Presidència del Govern de les Illes Balears participa en l'organització del debat transnacional EU.R.DEBAT (EUROPEAN REGIONAL DEBATE), dins la proposta C-339-49-ES-ES-15-05-2002 del programa PRINCE, que lideren les Balears i que té com a parelles organitzadores la Unione delle Camere di Commercio Industria e Agricoltura della Liguria/Regione Liguria i la Comissão de Coordenação da Região de Lisboa e Vale do Tejo; com a regions participants en les conferències, el Centre for Regional Development of the Czech Republic, el Conseil Economique et Social de la Wallonie, la Collectivité territoriale de Corse. Conseil Economique, Social et Culturel de Corse i The Ministry for Gozo; i com a invitats, representacions de Lituània i Hongria.

La idea subjacent en el debat sobre el futur d'Europa és que la revitalització d'Europa passa per dinamitzar-ne el model social, que, pel fet d'estar basat en la cohesió social, requereix més participació cívica, la qual cosa revalorava cada cop més les polítiques socials europees implementades, especialment, per les institucions d'àmbit local i regional. En definitiva, complementar el binomi prosperitat/solidaritat amb el binomi ciutadania/territori¹⁹.

El *Segundo informe sobre la cohesión económica y social*²⁰ destaca, justament, el paper rellevant que té el territori en l'articulació del teixit productiu i la cohesió social i, molt especialment, l'articulació de les xarxes de ciutats europees, així com el paper dels poders regionals com a primer àmbit d'articulació d'aquestes xarxes de ciutats.

És obvi que el reconeixement del paper fonamental que tenen les ciutats i les regions en la mateixa defensa del model social europeu porta necessàriament a obrir el debat sobre el paper que aquests ens locals i regionals hauran de tenir en la nova arquitectura institucional de l'Europa postampliació²¹.

A les Balears igual que a Europa el primer repte que planteja el canvi de model és el de la responsabilitat de totes les administracions públiques i de totes les institucions representatives de la societat civil organitzada²² per vèncer les resistències al canvi, però també, pel mateix convenciment que es té sobre la bondat del nou model, cal no perdre la convicció que el millor mètode per assegurar el futur és mantenir de manera persistent el fil conductor de la participació dels agents socials en el debat constant i necessari que suscita tota situació de canvi de model econòmic i social.

És per això que en aquest preàmbul, el CES no pot deixar d'esmentar un element de preocupació: la feblesa que mostra el nostre sistema social i institucional, per la facilitat amb què a vegades es crispa el debat social.

¹⁹ La prosperitat es genera en territoris concrets (municipis o regions) que per la seva especialització productiva aconsegueixen uns determinats nivells de desenvolupament econòmic. Ara bé, aquesta especialització productiva és fruit d'un passat, d'una determinada articulació social local o regional que s'ha anat gestant al llarg de la història, que determina un tipus de ciutadania amb més o menys cohesió social, que comparteix amb major o menor grau els valors de confiança i solidaritat, els quals promouen més o menys l'esperit d'innovació i d'empresa i, en definitiva, el nivell de competitivitat dels seus respectius teixits productius. Vegeu el *Primer informe intermedio sobre la cohesión económica y social* COM (2002), 46 final. 30.01.2002, on s'afirma: "Una cooperación eficaz, que reúna al sector privado, institutos de investigación, autoridades públicas, interlocutores sociales y otros responsables de la vida local, es la clave de una estrategia de desarrollo regional acertada" (pàg. 18).

²⁰ COM (2001), 24 final. 31.01.2001.

²¹ Vegeu *Un proyecto para la Unión Europea*. COM (2002), 247 final. 22.05.2002.

²² Vegeu sobre aquest concepte el Dictamen del Comitè Econòmic i Social Europeu sobre el tema *La sociedad civil organizada y la gobernanza europea-Contribución del Comité a la elaboración del Libro Blanco*. Brussel·les, 25.04.2001.

2.4. LA DIFICULTAT DE MANTENIR LA COMPLICITAT SOCIAL EN EL CANVI DE MODEL

Els costos de la transició cap a l'aprofundiment i maduració del model social europeu, que es planteja democràticament la societat de les Illes Balears, incorpora tot un seguit d'efectes en termes de costos²³ i beneficis socials²⁴, que no es troben sincronitzats en el temps, que no són fàcils de percebre pels agents socials, i és aquí on trobam una bona part de la dificultat que es presenta a les Balears a l'hora de mantenir la complicitat social en el canvi de model.

Això es deu al fet que els costos a curt termini del canvi de model afloren tot d'una en determinats segments de la població, que es veuen directament afectats, com en el cas del sector de la construcció d'habitatges, que es veu afectat per la moratòria urbanística, la qual ha provocat la queixa del mateix sector de la construcció en el sentit que la norma cautelar del Consell Insular de Mallorca deixi de ser excepcional i es transformi en una norma urbanística amb vigència durant dos anys i mig, període al qual s'haurà d'afegir el procés d'adaptació que hauran de fer els ajuntaments per poder adaptar la seva legalitat urbanística al Pla territorial. Així, els efectes totals de suspensió de llicències poden ser de gairebé el 80% de l'activitat del sector de la construcció durant devers cinc anys.

Per altra banda és prou conegut que en les economies turístiques és freqüent que la indústria turística o la societat no percebin els errors com a tals en el moment en què es projecten o realitzen. Això comporta un problema de primera magnitud. Si no hi ha consciència precisa dels costos i sí, en canvi, dels beneficis a curt termini, la dificultat dels governants per impedir que els possibles errors -efectes externs negatius- es produïxin pot ser gran, i, en el supòsit que intentin evitar-los, probablement es veuran castigats electoralment²⁵.

En canvi, els beneficis socials que es desprenen del canvi de model no es visualitzaran fins a mitjan o a llarg termini. De fet, el balanç cost-benefici social del canvi de model no es podrà fer fins que realment no s'hagin esgotat totes les externalitats positives que es deriven a llarg termini d'un model basat en el creixement sostenible. Només a llarg termini és quan es pot fer la comparació que l'onada llarga de creixement s'esgota abans en un model de consum extensiu del territori en un medi limitat que en un model sostenible.

²³ Són els costos de transició de tot tipus: social, econòmic, cultural i polític.

²⁴ Per exemple, la reducció dels costos mediambientals o de millora de la qualitat de vida.

²⁵ Vegeu J. Cals, A. Matas, P. Riera. *Evaluación de proyectos. Análisis de la rentabilidad social desde la perspectiva del turismo y del ocio*. MYCIT. Madrid, 1993, pàg. 31.

2.5. CAL SER CONSCIENTS QUE EL NOU MODEL ÉS UN MODEL COSTÓS DES DEL PUNT DE VISTA DEL SECTOR PÚBLIC

Aquests costs de transició cap a l'aprofundiment i maduració del model social europeu poden significar tensar la hisenda pública de les Illes Balears, ja que és possible que la sol·licitud de les demandes des del vessant de la despesa pugui desbordar amb facilitat els ingressos i això bàsicament per tres raons:

1) Encara hi ha dèficits històrics en infraestructures²⁶ i capital social de tota mena²⁷, que tenen una incidència negativa palesa en la competitivitat de les empreses i en la vida quotidiana dels ciutadans²⁸.

2) Els reptes plantejats amb relació al medi ambient seran creixents durant els anys vinents. Encara que molts ja s'havien establert amb anterioritat, serà en el marc d'aquest inici del segle XXI quan afloraran amb més força²⁹.

3) El nou model social europeu vol fer compatible el creixement econòmic sostenible amb la qualitat de vida i la cohesió social. En aquest nou marc, es va prenent consciència de la necessitat d'afrontar els acusats dèficits socials³⁰, que en el cas de les Illes Balears són d'existència provada, malgrat els equívocs que provoca l'alta renda per habitant³¹. Aquests dèficits socials, a més a més, s'agreuaran en els anys venidors atesa la nova onada migratòria que reben les Balears en els darrers anys, la qual cosa genera un creixement important de la població resident i, consegüentment, de les demandes socials³².

Per totes aquestes raons és plausible pensar que, una volta tancat el sistema de finançament de la comunitat autònoma de les Illes Balears, els progressos que cal fer en

²⁶ Ens referim a infraestructures bàsiques d'aigua, energia, transport en tots els seus mòduls (aeroports, ports, carreteres i ferrocarril) i comunicacions.

²⁷ Especialment pel que fa al sistema de recerca i innovació, que ha de ser una de les línies estratègiques per poder diversificar el teixit productiu i reduir la dependència del monocultiu turístic.

²⁸ Desconeixem la quantia d'aquest dèficit històric, així com els seus costos socials en termes de minva del potencial de creixement econòmic, pèrdua de competitivitat del teixit productiu i deteriorament de la qualitat de vida dels ciutadans de les Illes Balears. Un estudi recent de J. Gual i S. Jódar de l'IESE ha posat de manifest com el dèficit d'inversions públiques en infraestructures a Catalunya provoca una pèrdua significativa de competitivitat de les empreses. En la mateixa línia vegeu C. Mazziotta. "Convergència regional y dotación de capital público. El caso italiano", *Papeles de Economía Española*, 80, 1999.

²⁹ Pensem només per exemple en les polítiques de reconversió hotelera o de recuperació ambiental.

³⁰ És prou conegut que les desigualtats socials no sols condicionen els nivells de qualitat en educació, habitatge, estàndards de vida, etc., sinó també l'esperança de vida. A Espanya la diferència de l'esperança de vida entre els dos pols socials és de deu anys, a la Unió Europea, de set i als EUA, de quinze. Vegeu: V. Navarro, *Bienestar insuficiente, democracia incompleta*, XXX Premio Anagrama de Ensayo, Anagrama, 2002, pgs: 39 i 84.

³¹ Vegeu l'*Informe España 2002*. Fundación Encuentro. Madrid, 2002.

³² És per això que el CES, conjuntament amb la Fundació Bofill i la Conselleria d'Hisenda i Pressuposts del Govern de les Illes Balears, promou un estudi sobre la qualitat de vida a les Balears.

matèria de finances hagin de descansar en altres fonts i instruments, un dels quals pot ser una aplicació racional i efectiva de la Llei de règim especial balear, actualment molt inèdita o, en el millor dels casos, d'aplicació insuficient, que requerirà un necessari pacte polític per poder millorar el sistema de finançament³³.

En aquest sentit, cal tenir en compte que recentment la Fundació de les Caixes d'Estalvi Confederades (FUNCAS) ha presentat un estudi³⁴, que, sense entrar en consideracions sobre la metodologia emprada, ha registrat com a conclusió que la solidaritat de les Balears envers les regions de menor nivell de renda, l'any 2000, se situaria prop dels 1.925 milions d'euros, xifra òbviament de gran relleu. Concretament, de l'estudi de la FUNCAS es desprèn que la capacitat de finançament de les administracions públiques de les Balears se situa en l'11,3% de la RIRBpm, percentatge només superat per Madrid, amb el 12,3%. La resta de CA que també presenten una capacitat de finançament de les seves administracions públiques cap a l'Estat són: Catalunya (8,9%), País Basc (4,6%), Navarra (2,4%), País Valencià (0,6%) i La Rioja (0,3%)³⁵.

Un altre vessant del problema de la balança fiscal balear és el que es refereix a la situació creditora/deutora envers la Unió Europea. La qüestió és molt important, atès que en l'àmbit de l'Estat espanyol la majoria de les regions, i en especial les de menys nivell de renda per habitant (però no solament aquestes), poden finançar un gran ventall de les seves necessitats d'inversió i de formació amb els fons procedents de la Unió Europea per mitjà de les seves polítiques (agrària, pesquera, regional i altres de més específiques). No obstant això, aquesta no és exactament la situació de les Illes Balears. D'acord amb un estudi per al període 1993-1996, publicat per l'Institut d'Estudis Autònoms de la Generalitat de Catalunya, es demostrà que les Illes Balears no són receptors netes de fons, sinó al contrari, són contribuents netes al pressupost de la Unió Europea (en concret en un 1,29% del PIB), a diferència del conjunt espanyol. En aquest àmbit, el problema fonamental de les Illes Balears és l'enfocament de la política regional de la Unió Europea, que afavoreix un concepte de cohesió vinculat a la renda i no als desequilibris econòmics territorials. Per tant, és important afegir que en la perspectiva de l'ampliació aquest desajust envers la Unió Europea no farà altra cosa que incrementar-se³⁶.

³³ Vegeu l'epígraf A.7. Administracions públiques: finançament autòmic i balança fiscalde seguint apartat de suggeriments.

³⁴ *Balance Económico Regional (Autonomías y provincias). Años 1995 a 2000*. FUNCAS. Desembre, 2001.

³⁵ A l'estudi d'A. Castells, R. Barberán, N. Bosch, M. Espasa, F. Rodrigo y J. Ruiz-Huerta, *Las balanzas fiscales de las Comunidades Autónomas (1991-1996). Análisis de los flujos fiscales de las Comunidades Autónomas con la Administración Central*. Ariel Economía/Fundació Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals. Barcelona, 2000, el saldo fiscal interregional total del sector públic en percentatge del VAB més negatiu de tot l'Estat en termes de flux monetari és el de les Balears, seguit de Catalunya, Navarra, Comunitat Valenciana, País Basc, La Rioja, Aragó i Madrid.

³⁶ De fet, els ingressos procedents de la UE minvaran per la part procedent dels fons europeus a conseqüència de l'ampliació. Sobre això poneu consultar, d'autors diversos, *L'ampliació de la Unió Europea. Efectes sobre l'economia espanyola*. Col·lecció Estudis Econòmics, 27. La Caixa, 2002.